

IR. C. H. J. MALIEPAARD EN PROF. DR. A. DE VOS

DIEREN STERVEN UIT

*de fossielen van morgen in
de vijf werelddelen*

pp. 1-292

MCMLXI 1961

AMSTERDAM ELSEVIER BRUSSEL

woongebied constant verder, zodat enkele kudden reeds in enclaves zijn ingesloten, en men ziet geen kans om deze dieren in de bescherming van bos of begroeiing naar een ander gebied over te brengen. Het zijn vooral deze troepen, die, als ze willen gaan trekken, een ernstige bedreiging vormen voor de jonge kokosaanplantingen en de nieuw ontgonnen akkers, en juist op die plaatsen wordt met de dieren afgerekend.

Het verhaal van majoor Wienman in 'Oryx', vol. IV, no. 5, over een ingesloten kudde in de Bingiriya-area, ongeveer 100 km van het hart van de hoofdstad, is in zijn soberheid bijna even dramatisch als het epos over de Addo-olifanten. Een kudde van 65 dieren zit hier klem tussen de gecultiveerde streken, en majoor Wienman, die directeur is van de Zoo in Colombo, heeft permissie gekregen de dieren te vangen, wat met behulp van een in dit opzicht zeer getrainde stam, de Pannikans, voor een deel schijnt te gelukken. Dat wil zeggen, dat ook deze troep uit de wildernis zal verdwijnen en het einde van de Ceylonese olifant is onontkoombaar, indien het dier geen groot gebied krijgt toegewezen, waar niemand meer aan mag komen.

De neushoorns

In dit deel van Azië komen drie soorten neushoorns voor, namelijk de grote Indische neushoorn, *Rhinoceros unicornis*, de Javaneushoorn, *Rhinoceros sondaicus*, en de Sumatraanse neushoorn, *Didermoceros sumatraënsis*. De laatste wordt nog in twee ondersoorten gesplitst, de vastelandsvorm *D. s. lasiotus* en de eilandsvorm *D. s. sumatraënsis*.

Men zou alleen over het neushoorndrama al een boek kunnen schrijven. Hun hele geschiedenis is er een van voortdurende bedreiging en achteruitgang. Slechts in de allerlaatste tijd begint ten aanzien van de grootste soort, de Indische, wat licht te gloren, maar van de andere twee soorten is niets opwekkends mede te delen. Integendeel, deze dieren gaan vrijwel zeker hun ondergang tegemoet.

DE INDISCHE NEUSHOORN (*Rhinoceros unicornis*). Deze neushoorn komt wat grootte betreft na de olifant en de witte neushoorn uit Natal. De schofthoogte bedraagt 1,7 meter en soms daarboven, de totale lengte bijna 4 meter en het gewicht meer dan 2000 kg. Hij wordt ook wel de pantserneushoorn genoemd, omdat de huid als dikke platen, die op bepaalde plaatsen als het ware scharnieren, over het lichaam ligt. Hij draagt één hoorn, die meestal veel kleiner is dan die van de Afrikaanse soorten (zie afb. blz. 129).

Dit machtige dier is ternauwernood aan zijn ondergang ontsnapt. Dank zij het ingrijpen der Indiase autoriteiten, waarbij zich ook een aantal Engelsen zeer verdienstelijk hebben gemaakt, al denken we alleen maar aan Mr. E. O. Shebbeare, geniet de neushoorn absolute bescherming op Indiaas grondgebied. Tegen stropen wordt krachtdadig opgetreden, wat niet wegneemt, dat nog wel eens een neushoorn aan stroperij ten offer valt. In de onafhankelijke staat Nepal wordt nog stevig op de dieren gestroopt, maar in Assam en Bengalen geniet het dier een adequate bescherming in speciaal voor hem ingestelde reservaten. Ook in het vreemdelingenverkeer begint deze neushoorn al een rol te spelen. In navolging van wat in Afrika geschiedt, kunnen bezoekers op de rug van een tamme olifant gezeten de neushoorn in hun woongebied bezichtigen.

Overal elders dan in Nepal, Assam, Bengalen en Bhutan is de grote Indische neushoorn uitgeroeid. Slechts een zeer smalle strook aan de voet van de Himalaja is de povere rest van

een oorspronkelijk woongebied, dat zich vroeger over het grootste deel van Voor- en Achter-Indië uitstrekte.

Mr. E. P. Gee schrijft in 'Oryx', vol. IV, no. 6, dat de laagste stand in Bengalen en Assam in 1904 werd bereikt, maar dat toen in Nepal het dier veelvuldiger voorkwam. Men telde toen in Kaziranga – in 1926 tot 'Game Sanctuary' verklaard – slechts een dozijn dieren en dat moet ongeveer alles zijn geweest, wat op Assamse en Bengaalse bodem was overgebleven. In 1930 telde men weer ongeveer 150 dieren, waaruit blijkt, dat het reeds genoemde dozijn niet juist kan zijn, maar een nieuwe golf van stroperij hief een zware tol. Kort daarna schreef Bengt Berg zijn neushoornboek met de prachtige opnamen, die het dier over de gehele wereld bekend maakten en waarschijnlijk heeft dit generale appel aan de natuurbeschermers van de wereld ertoe bijgedragen, dat men in 1935 de stroperij onder de knie kreeg. Men schatte het aantal dieren in 1959 alleen in het Kaziranga-reservaat en omgeving op 250 en daar komt nog een aantal neushoorns bij in andere reservaten en streken als Jaldalpara, Manos, Laokhowa, Sonarupa, waardoor men in India tot een aantal komt van ongeveer 400 dieren.

Hoewel ze misschien veilig zijn voor stroperij, worden de reservaten wel bedreigd door de bevolking met hun kuddes en ook met de mogelijkheid tot het verspreiden van besmettelijke ziekten.

Dreigend waren voor enige tijd de berichten omtrent de neushoorns in Nepal. In 1957 heeft Mr. Stracey, Director of Forest Education, een telling uitgevoerd of beter gezegd een schatting in de Chitawa-area in Nepal, vanouds het jachtgebied van de Nepalse vorsten. Hij kwam tot een aantal van 400 dieren op een oppervlakte van 130 000 ha. Dit klonk veelbelovend, maar verbijsterend was het bericht, dat zich in de lente van 1958 een stropersactiviteit op grote schaal ontwikkelde, niettegenstaande een bewakingsstaf van 152 man, en dat het aantal gedode dieren zo groot was, dat er maar een 40-tal waren overgebleven. Dit bericht verspreidde grote ongerustheid, maar men vroeg zich tegelijkertijd verwonderd af, hoe het mogelijk was in een of twee seizoenen bijna 400 neushoorns te doden.

Gelukkig bleek het bericht onjuist te zijn en we hebben het weer aan Gee te danken, dat over de situatie van de Nepalse neushoorn recent nieuws is verkregen. Gee heeft zelf een onderzoek ingesteld in Nepal en zijn bevindingen vastgelegd in 'Oryx', vol. V, no. 2. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de maanden maart en april 1959 en een vrij nauwkeurige schatting heeft uitgewezen, dat zich in Nepal nog ongeveer 300 dieren bevinden. Overschatting van dit aantal sluit hij uit, onderschatting is volgens hem mogelijk.

De dieren komen voor op een zeer beperkt woongebied ter grootte van 300 000 ha in het stroomgebied van de rivieren de Rapti, de Reu en de Narayani. Deze streek ligt in het midden en in het zuiden van Nepal juist op de grens met India. Er is een nationaal park in het noorden van het woongebied, maar de neushoorns verblijven in de dichte begroeiingen langs de riviertjes. Dit is het enige gebied in Nepal waar de neushoorn nog leeft, en door jacht en vervolging heeft het dier zijn gewoonten veranderd. Het is een uitgesproken nachtdier, agressief van houding en overdag moeilijk te zien. Toch had Gee een groot aantal ontmoetingen met het dier, en dat de stam gezond is bleek uit het relatief grote aantal kalveren, dat werd waargenomen. Er is toezicht, maar de druk van de bevolking op de vruchtbare riviergronden is zo sterk, dat Gee hierin het grote gevaar ziet voor het voortbestaan. Hij stelt een drastische vergroting voor van het nationale park Mahendra en een vrijplaats langs de oevers van de stromen en beken. Stropen vindt nog steeds plaats, maar wordt de laatste tijd wel

moeilijker door de uitbreiding van de bewakingsstaf. Het woongebied is wat de oecologische voorwaarden betreft wel niet ideaal, maar een goed georganiseerde bescherming kan het dier ongetwijfeld voor de ondergang bewaren.

DE JAVANEUSHOORN (*Rhinoceros sondaicus*). De Javaneushoorn komt of liever kwam voor in Burma, Siam, op Malacca, Sumatra, Java en in Cochinchina. Momenteel is de positie van het dier uiterst precair. Op Java leven in het Ujung Kulon-reservaat nog een beperkt aantal dieren. Omtrent het juiste aantal kan men geen hoogte krijgen. Misschien zijn het er meer dan 20 en minder dan 30. Talbot bezocht het reservaat in 1955 en sprak de vrees uit, dat de stam verouderd is, omdat hij meende, dat er slechts een tweetal kalveren waren. Men is bevreesd, dat de zgn. biologische gevarengrens is bereikt. Ze hebben de oorlog overleefd en de Japanse bezetter heeft de bescherming zo goed en zo kwaad als het ging voortgezet. In andere delen van Java is de neushoorn verdwenen. Het laatste exemplaar in het zuiden van de Preanger Regentschappen, een eenzaam rondlopend mannetje, werd in 1934 om wetenschappelijke redenen geschoten en voor een museum gered (zie afb. blz. 130).

Betrekkelijk laat werd de Javaneushoorn ook voor Sumatra vastgesteld. Hier werd het dier op de rand van de ondergang gebracht door de actie van een piëteitloze jager, wiens naam we maar niet zullen noemen en die in de jaren 1925 en daaropvolgende kans zag een vrij groot aantal dieren buit te maken. Hoe dit mogelijk was in een kolonie, waar een goed georganiseerd bestuur alle andere koloniën ten voorbeeld strekte, zal wel altijd een raadsel blijven. In ieder geval wordt de Javaneushoorn in de literatuur voor Sumatra als uitgeroeid opgegeven. Maar in het begin van 1959 is een bericht opgedoken, dat twee Javaneushoorns zijn gevangen en op de dierenmarkt te koop aangeboden. Van een paar Sumatraanse neushoorns is dit bekend en deze zijn ook reeds in Europa aangekomen. Bevestiging van de vangst der Javaneushoorns kon niet worden verkregen, evenmin van de streek waar dit zou zijn gebeurd. In feite is na de bovengenoemde schietpartij nooit meer enige mededeling gedaan over het waarnemen van *Rhinoceros sondaicus* op Sumatra, zodat de kans, dat daar nog enige exemplaren van deze soort zouden leven wel uitermate gering moet worden geacht.

De Javaneushoorn is kleiner dan de Indische, maar aanzienlijk groter dan de Sumatraan. Aan de sporen is hij ook vrij makkelijk te onderscheiden van zijn kleinere neef, althans bij volwassen exemplaren, wat verwisseling van de twee dieren in hetzelfde woongebied nagenoeg uitsluit.

Deze grootteverschillen in de pootafdruk hebben het mogelijk gemaakt om nasporingen te doen naar het voorkomen van het dier in andere landen, maar wat daarbij is komen vast te staan is uitermate bedroevend.

Een van die nasporingen is gedaan in 1935 door R. C. Morris op Malacca, startend van de plaats Telok Anson eerst de Perakrivier opvarend en later de Lampan. Hij vond geen enkel spoor van *Rh. sondaicus*, maar wel van de Sumatraanse soort. Later, even vóór de tweede wereldoorlog, kwamen betrouwbare berichten binnen, dat nog enkele Javaneushoorns op Malacca voorkwamen, ongeveer 5 à 6 dieren. Gedurende de oorlog meende men, dat de dieren waren opgeruimd, maar dit is toch niet het laatste wat we over de Malaccastam hebben vernomen. Vrij recent werd in de 'Säugetierkundliche Mitteilungen', Band VI, Heft 3, een foto gepubliceerd, die van een jonge Javaneushoorn zou zijn, wat er dus op zou wijzen, dat ze nog bestaan. De foto was op Malacca genomen. Men is het er thans algemeen over eens, dat deze foto de Sumatraanse soort voorstelt.

Weinig weten we ook van de Javaneushoorns, die in Burma voorkomen. Als ze er nog zijn, dan zullen ze zich waarschijnlijk ophouden in Beneden-Burma. Als een der laatste mogelijkheden blijft bestaan het Tavoydistrict in het zuiden van Burma, waar in 1954 een Javaneushoorn werd geschoten (volgens mededeling van Mr. U-Tun-Yin in vol. 53, no. 4, aug. 1957 van de 'Journal of the Bombay Natural History Society'). Door een van de bosbouwambtenaren kon een deel van de hoorn en de huid worden achterhaald. Men vermoedt, dat dit wel een der laatste zo niet de allerlaatste is geweest. Toch wordt in dezelfde mededeling melding gemaakt van het ontdekken van enige sporen, die van een drietal verschillende dieren afkomstig waren en wel in de Ataran-division noordelijk van de plaats Amherst. Of dit Javaneushoorns waren, valt uit het bericht niet direct op te maken, maar het is wel waarschijnlijk, omdat dit gebied aansluit bij het reeds genoemde woongebied, waar van Sumatraanse neushoorns niet wordt gerept.

In 1935 schreef Mr. Allops aan de grootwildjager Mr. Thom, dat de neushoorns in de Kahilu Game Sanctuary ver noordelijk van het Tavoydistrict Javaneushoorns waren en dat hij zelf nog een vijftal dieren had geconstateerd. Ook thans wordt nog de mogelijkheid verondersteld, dat in dit gebied de Javaneushoorn voorkomt.

Niet uitgesloten is, dat in Zuid-Bengalen en wel in het ondoordringbaar gebied van de Sundarbans – een delta – nog Javaneushoorns leven. Over het voorkomen van het dier in Cochin-China kon geen enkel bericht worden verkregen. Het is dus waarschijnlijk, dat naast de Javaneushoorns in Udjung Kulon (Java) nog een zeer gering aantal dieren op Malacca (inclusief het Maleise schiereiland) en in Burma rondzwerven.

Dat de toestand van het dier uiterst dreigend is, zal wel door niemand worden betwijfeld, maar toch moet hier worden opgemerkt, dat het vaststellen van aantallen in sommige gebieden uitgesloten moet worden geacht. Dit is wellicht mogelijk in een reservaat, dat zorgvuldig kan worden doorkruist en bewaakt, maar is onmogelijk in de uitgestrekte wildernissen van het gewest Djambi op Sumatra of in de onbegaanbare Sundarbans van Bengalen. Dat daaruit telkens weer verrassingen opduiken is volkomen begrijpelijk, al wil dat geenszins enige geruststelling inhouden ten aanzien van de bijna hopeloos lijkende redding van een der interessantste dieren der jungles in zuidoostelijk Azië. Niet mag worden vergeten, dat de neushoorn zijn slijkpoel moet hebben voor zijn gevoel van welbehagen. Als men die eenmaal heeft gelokaliseerd in een groot stuk jungle, dan weet men bijna zeker, dat men daar de neushoorn binnen zekere tijd kan ontmoeten en dit is natuurlijk ook de stropers bekend.

DE SUMATRAANSE NEUSHOORN (*Didermoceros sumatraënsis*). De Javaneushoorn kan beschouwd worden als een verkleinde uitgave van de grote Indische, maar de nog kleinere Sumatraan verschilt van de beide andere in menig opzicht. Hij draagt twee horens, waarvan de tweede vaak niets meer is dan een aanduiding daarvan. De huid is gladder dan van de andere en heeft niet die wallen en plooien, die bij de Indische en de Javaan zo'n pantserachtige indruk maken. Op het lichaam van de Sumatraan bevinden zich op vele plaatsen haren en die van het vasteland wordt door de Duitsers de ruwoor genoemd (zie afb. blz. 130).

We mogen over de Sumatraanse neushoorn misschien iets minder pessimistisch zijn dan over de Javaneushoorn. Ook voor dit dier geldt, wat hiervoor reeds werd opgemerkt, dat het ondoenlijk is de aantallen te schatten in de jungles van Sumatra en Borneo. Wie eens over de uitgestrekte oerbossen van deze twee eilanden heeft gevlogen, zal moeten beamen, dat

schattingen hier even zovele slagen in de lucht zijn. Hoe men er toe komt om het aantal neushoorns voor Borneo op een tiental te stellen, is ons een volkomen raadsel. Het enige wat we kunnen zeggen, is dat zijn hoorn een grote attractie vormt voor de bekwame oerwoudjagers, die de Dajaks nu eenmaal zijn. Over de verspreiding van het dier kan het volgende worden gezegd. Hij komt dus voor op Sumatra en Borneo, op Malacca, in Burma en Thailand en ook waarschijnlijk in Assam. Het voorkomen voor Indochina is evenmin uitgesloten. De laatste tijd worden er Sumatraanse neushoorns gevangen. Een exemplaar bevindt zich thans in de Zoo te Basel en er zou sprake van zijn, dat ook een tweede dier daarheen zou worden gezonden. Later is bekend geworden, dat dit dier, ook een vrouwtje, evenals dat in Basel, naar Kopenhagen werd verkocht.

Daar de directeur van de Zoo in Basel zulke merkwaardige successen heeft bereikt met het fokken van Indische neushoorns, brilberen en gorilla's is het inderdaad te hopen, dat men daar de hand op een paartje zou kunnen leggen.

De neushoorn op Sumatra is misschien niet zo zeldzaam als we denken. Hij komt zowel in het vlakke land als in de bergachtige streken voor en misschien geeft hij aan de laatste wel de voorkeur. De Amerikaan Lee Talbot, die Sumatra in 1955 bezocht, stelde vast, dat het zuidwestelijke verspreidingsgebied waar het dier voorkomt niet door mensen wordt bezocht. Hij zag daar vijfmaal sporen en hij meent niet, dat er veel op de dieren wordt gestroopt, omdat hij gedurende een tocht van 14 dagen in een zeer moeilijk en ondoordringbaar terrein nooit een spoor van mensen zag. De bevolking in de buurt van dit woongebied is te bevreesd om deze moeilijke jungle in te trekken. Water en gelegenheid tot het nemen van modderbaden door de neushoorn schijnen daar in voldoende mate aanwezig te zijn.

Er is herhaaldelijk een poging gedaan om in Burma de neushoorns te tellen. Dit is gebeurd in de verschillende reservaten, waar het dier beschermd wordt of liever, waar men probeert het te beschermen. Het dier komt daar evenals op Sumatra in een aantal verspreid liggende woongebieden voor en wel in het noorden van het land in Kachin State in het stroomgebied van de Uyu, voorts in het midden in het Shwe-U-Daung reservaat, in het Kahilu Rhino reservaat en Pegu Yomas reservaat in het zuiden en dan nog aan de kuststreek van Arakan in het westen en op het Tenasserim schiereiland in het uiterste zuiden.

In 1947 is deze schatting uitgevoerd, die er als volgt uitziet.

	<i>Hoge schatting</i>	<i>Lage schatting</i>
Shwe-U-Daung	10	5
Arakan	12	7
Pegu Yomas	5	3 (waargenomen sporen)
Kahilu reservaat	6	2
Uyu Drainage	8	4
Tenasserim	4	—
Totaal	45	21

Hiermede is in tegenspraak een bericht van de bosbouwinspectie in de Kaimang onderafdeling, doorgegeven door de assistent-resident van Kaimang, dat alleen daar reeds aan de bovenloop van de Chindwin (Kachin State) in 1955 een aantal van 30 Sumatraanse neus-

hoorns werd opgegeven. Vermoedelijk is dit aantal te vergelijken met dat, hetwelk in bovenstaande telling in het Uyu stroomgebied is opgenomen, dat dus aanmerkelijk lager is. Verdere navraag heeft tot resultaat gehad, dat men het aantal dieren in die streek toch in de orde van grootte van 30 bleef handhaven, wat de hoogste schatting doet stijgen tot meer dan 60 dieren in totaal.

Nu kan het sommige ambtenaren van bosbouw of andere diensten niet onverschillig zijn het geloof te wekken, dat er nog niet zó weinig neushoorns zijn overgebleven, aangezien is gebleken, dat hoge functionarissen neushoorns hebben laten doden, omdat de medicijn, die het dier in de ogen van de bevolking oplevert, nodig was voor een familielid. Het feit, dat een neushoorn ongeveer 10 000 gulden aan geneesmiddelen opbrengt, zorgt er voor, dat er liefhebbers genoeg zijn om een worp naar dit bedrag te doen. In 1935 liet een minister van Buitenlandse Zaken een neushoorn schieten om met het bloed zijn vrouw, een Schotse dame, te cureren.

De Amerikaanse oecoloog Lee Talbot kwam in 1955 met een schatting te voorschijn van 37 dieren minimaal en 48 maximaal. Dit zou er dus op wijzen, dat het aantal dieren niet is achteruitgegaan, tenzij hij de cijfers uit dezelfde bron heeft als schrijver dezes. Talbot is echter voorzichtig en noemt al deze berichten op zijn best tweedehands. Van dit aantal zouden tien dieren eenhoorns zijn, dus tot de Javaanse soort behoren, maar er bestaat volgens Talbot niet de minste aanleiding om dit te geloven. Er gaan ook nog geruchten, als zou nog in Cochin-China een aantal Sumatraanse neushoorns voorkomen ten getale van 12 tot 24, maar enige zekerheid daaromtrent kon niet worden verkregen.

De herten

Uitermate ingewikkeld en onoverzichtelijk is de systematiek van de zeer talrijke hertensoorten in Azië. Wat het deel van Azië betreft, dat in de tropische gebieden valt, is er nog wel uit te komen. Aangezien Kashmir in dit deel is opgenomen, vraagt de hangul, *Cervus elaphus affinis*, het grote hert der bergen van dit land, onze aandacht en voorts de sambar, *Cervus unicolor*, het Maleise paardhert, *Cervus equinus*, en het manenhert in de Indische Archipel, *Cervus timorensis*. Dan leven in de Indische jungle nog het fraaie axishert, *Axis axis*, het zwijnshert, *Axis porcinus*, de barasingha of moerashert, *Cervus duvauceli*, en het lierhert, *Cervus eldi*. Het aantal ondersoorten van deze herten is soms legio. Bijzondere opmerksaamheid vereist nog het op één eilandje voorkomende Baweanhert, *Axis kuhli* (zie afb. blz. 147).

Bij deze herten horen dan nog de meer primitieve hertachtigen, als de muntjak, *Muntiacus muntjak*, en het kuifhert, *Elaphodus cephalophus*. Apart, maar toch nog tot de herten behorend, moeten we hier nog het geheimzinnige muskusdier noemen, *Moschus moschiferus*, een oerhert als het ware zonder gewei, maar met twee geduchte slagstanden in de bovenkaak. De kantjil hoort niet meer tot de herten en behoort thans tot een aparte familie, de dwergbokjes of *Tragulidae*.

Uitgestorven in dit deel van Azië is alleen het Schomburgkhert, *Cervus duvauceli schomburgki*, dat na 1930 niet meer is waargenomen en waarvan enige geweien bestaan en een paar foto's. Het dier leefde in Siam (zie afb. blz. 148).

We kunnen het grootste deel van deze herten onbesproken laten, omdat de meeste, hoewel in de laatste halve eeuw wel zeer in aantal achteruitgegaan, toch niet direct gevaar

Ook een oude hengst zegende het tijdelijke en toen had men dus 17 zebra's. Nadien ging het voorspoedig en in het voorjaar van 1959, kregen we bericht van de directeur van de 'Nasionale Parke', dat de stand tot 32 dieren was toegenomen. Dan is er nog een grotere kudde op de boerderij Doornhoek, waarvan Michau de eigenaar is. In 1958 telde deze kudde 43 stuks. Deze, gevoegd bij de 32 in het Bergzebrapark verhogen de totale populatie tot 75 dieren in 1958-'59, terwijl daarbij nog een klein aantal zebra's op belendende plaatsen kan worden gerekend. Dit is dan alles wat van de Kaapse bergzebra is overgebleven, die voor 100 jaar nog in kudden van enige duizenden exemplaren in Kaapland rondzwierf. De bergzebra uit Kaapland is de kleinste soort van de tijgerpaarden, kort en stevig gebouwd, met brede, lakzwarte strepen op een vaak bruinachtige ondergrond. De oren zijn ezelachtig lang en de hals vertoont aan de voorzijde een kleine kwab, die de Hartman-bergzebra ook heeft, maar die bij de andere zebrasoorten ontbreekt. Hij is nauw verwant met de laatste, *Equus zebra hartmannae*, die nog in vrij grote aantallen in Zuidwest-Afrika voorkomt. Men schatte het aantal in 1956 op ongeveer 100 000 dieren, maar dr. Heck zegt in zijn boek 'Fahrt zum weissen Nashorn', dat er nog steeds op angstwekkende wijze onder deze dieren wordt huisgehouden. De gestadige ontsluiting van Zuidwest-Afrika maakt het probleem voor de wild levende fauna uiterst kritisch.

Indien echter de bescherming van de Kaapse bergzebra wordt voortgezet – en er is voorlopig geen reden om daaraan te twijfelen – kan ook dit dier als gered worden beschouwd. Moge ook de aandacht gevestigd blijven op zijn noordelijke neef, de Hartman-bergzebra, opdat deze nooit in de positie komt te verkeren, waarin de zuidelijke soort werd gebracht.

DE WITTE NEUSHOORN (*Diceros simus*). Naast de zwarte of liever grijze puntlipneushoorn (*Diceros bicornis*), die in vele delen van Afrika vrij veelvuldig voorkomt, maar in de zuidelijke delen ook is uitgeroeid, kent men in Afrika nog een tweede neushoornsoort, nl. de witte of breedbekneushoorn. Beide benamingen op grond van de kleur zijn onjuist. Men zou kunnen zeggen, dat de zwarte neushoorn even zwart is als de witte wit. Beide dieren zijn grijs. De laatste is evenwel aanzienlijk groter dan de eerste en komt als groot landzoogdier direct na de olifant (zie afb. blz. 73 en 74).

We zouden de witte rhenoster, zoals de Boeren van Zuid-Afrika hem noemden, rustig kunnen voorbijgaan, omdat deze thans beschermde diersoort op verheugende wijze in de laatste tijd is toegenomen. Zijn positie is evenwel een halve eeuw geleden begonnen kritisch te worden en bleef het nog vrij lang daarna. Het dier heeft twee verspreidingsgebieden, een noordelijk in de Soedan, Uganda en het noordoostelijk deel van Belgisch Congo en een zuidelijk in Zuidoost Angola en Natal. In het noorden wordt hij beschermd in het Gambiareservaat en in het zuiden is hij een bewoner van Umfolozi Reserve en Hluhluve Reserve (spreek uit Schluschlusi) in Natal. Waarom deze verspreidingsgebieden een paar duizend km uit elkaar liggen, terwijl men van een voorkomen daartussen nimmer iets heeft vernomen, zal wel altijd een raadsel blijven. De witte neushoorn met zijn brede muil is een grazer, terwijl zijn zwarte neef, de puntlipneushoorn, graag twijgen, takken en bladeren eet, weshalve de Zuidafrikanen hem een 'knabbelaar' noemen.

De witte neushoorn ziet men vrij zelden in gevangenschap. In de dierentuin van Antwerpen kan men een indrukwekkend volwassen paar van deze dieren bewonderen. Het dier wordt thans in Afrika vrijwel overal waar het voorkomt absoluut beschermd. Zijn natuur is rustiger

en gelijkmatiger dan die van de puntlip, waartegen men in noodweer wel eens moet optreden, wat bij de witte neushoorn niet nodig schijnt te zijn. Door de beschermende maatregelen kan de laatste soort als een gered dier worden beschouwd, waarover men zich in het huidige stadium niet ongerust behoeft te maken. In Uganda was de stand ongeveer 30 jaar geleden op zijn laagst. Men schatte het aantal op 30 dieren, terwijl men thans (1959) de totale stand op meer dan 600 dieren aanneemt. Een bijna even groot aantal bevindt zich in het Garamba-reservaat in Belgisch Congo en ook in het uiterste zuiden van Frans Equatoriaal Afrika in het district Ubangi schijnt hij voor te komen. Hij is vrij recent vastgesteld voor Zuidoost Angola hoewel men daar niet veel weet over het aantal. In de twee genoemde reservaten in Natal bevinden zich ook minstens 500 dieren en men is niet ver van de waarheid indien men het totaal aantal levende witte neushoorns op 4000 exemplaren schat.

Dit is een zeer geruststellend aantal. Het langst is de witte neushoorn beschermd in het Hluhluve reservaat en het daar niet ver vandaan liggende Umfolozi reservaat. Dertig jaar geleden heeft echter de witte neushoorn zijn ondergang nauwelijks kunnen ontgaan. Men is toen in genoemd reservaat en het omliggende land een campagne begonnen ter bestrijding van de tseetsee-vlieg. Toen de campagne ten einde was, bestond er vrijwel geen wild meer. Duizenden en duizenden dieren werden neergeknald en jarenlang is deze streek het toneel geweest van een der bloedigste slachtingen, die ooit onder wild zijn gehouden. En het resultaat? In de gehele streek telde men nog ongeveer 24 witte neushoorns (er was in de opwinding nog een zestal dieren geschoten) en de tseetsee-vlieg was er nog steeds. In feite heeft de hele schietrij niets uitgehaald. Met DDT-poeder, gespoten uit vliegtuigen, heeft men in zeer recente tijd de ziekte onder de duim gekregen. Langzamerhand begint zich het reservaat weer met andere diersoorten te bevolken.

De noordelijke witte neushoorn (*Diceros simus cottoni*) is iets kleiner dan de zuidelijke soort. Hoewel dus beide soorten streng beschermd heten, komen toch nog steeds hoorns van deze dieren op de markt en niet eens zo weinig. Appelman, die Uganda en de verblijfplaats van de witte neushoorns in 1955 bezocht, vond in een straal van enige mijlen rond het kamp in de wildernis de resten van 12 neushoorns, waarvan de schedels alle zonder horens waren. Deze berichten wijzen er toch weer duidelijk op, welke gevaren dieren lopen, die op grond van hun grootte zo makkelijk kunnen worden opgespoord en die vermogens met zich meedragen in de vorm van een horen, waarvoor een Chinese handelaar enige duizenden guldens met liefde over heeft.

De antilopen

In Zuid-Afrika leven nog een drietal antilopen, die in de vrije wildbaan zijn uitgeroeid, maar die in natuurparken en wildreservaten een laatste onderkomen hebben gevonden. Het zijn de bontebok (*Damaliscus dorcas dorcas*), de blesbok (*Damaliscus dorcas philippii*) en de witstaartgnoe (*Connochaetus gnou*).

DE BONTEBOK (*Damaliscus dorcas dorcas*). Dit fraaie dier slaat in de groep der antilopen, waarin de schoonheidsconcurrentie scherp is, toch nog een heel goed figuur. Hij is van de drie genoemde dieren het grootste. De kop draagt een stel sierlijke lierachtige horens, want hij behoort tot het geslacht der lierantilopen. De kleur op de rug en flanken is van een diep pur-